

Boekbesprekingen

Een Nederlands leerboek voor de oecologie
K. Bakker, e.a., red., 1985. Inleiding tot de
oecologie. X + 565p. Bohn, Scheltema en
Holkema, Utrecht f 95,—.

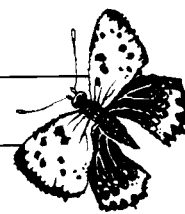
Het is dan eindelijk zo ver: na een voorbereidingsperiode van enkele jaren is er een omvangrijk leerboek voor de oecologie tot stand gekomen. Het is een uitgebreid, degelijk werk van liefst 565 bladzijden dik, waaraan 30 auteurs hun medewerking hebben verleend en waarvan de redactie alleen al uit 7 mensen bestaat! Het boek richt zich met name op studenten als potentiële gebruikers: ze zullen er een behoorlijke kluif aan hebben. De tekst is onderverdeeld in 16 hoofdstukken: na een algemene inleiding over de oecologie als biologische discipline volgen er hoofdstukken over het milieu, autoecologie, verspreiding, dynamika en populatie genetica. Vervolgens zijn er een paar hoofdstukken over systeemecologie en nog een over modellen in de oecologie. De overige hoofdstukken zijn aan toepassingen van de oecologie gewijd. De hele scala van oecologisch onderzoek in Nederland lijkt dus redelijk te zijn vertegenwoordigd. Overigens valt het wat dit betreft wel op dat gebieden waarin zich nieuwe ontwikkelingen voordoen en waarin Nederlanders over de grenzen bekendheid mee hebben verworven bijna of in het geheel niet vertegenwoordigd zijn. Zo miste ik bijvoorbeeld een specifieke bijdrage uit de school van De Wit over simulaties van oecologische processen, een bijdrage van Den Boer over risico spreiding, een palaeo-oecologische bijdrage van Van der Hammen, een bodembioologische van Joosse, een oecotoxicologische van Koeman, of een functioneel-morfologische van Osse. De samenstelling van onderwerpen is dus duidelijk behoudend te noemen. Een dergelijke beperking heeft men zich blijkbaar eveneens opgelegd in de keuze van te behandelen onderzoek, waarbij de voorkeur uitging naar Nederlands of Europees onderzoek, daarbij de Amerikaanse literatuur op een zijspoor zettend ondanks de omvang en de vaak drijvende kracht ervan.

De auteurs zijn alle specialisten op het door hen behandelde gebied en ze zijn bewust vrij gelaten in de keuze van hun stof. Deze vrijheid blijkt niet alleen uit de onderwerpen en de tekst, maar wordt met zoveel woorden in het voorwoord benadrukt en in de inleiding verdedigd. De oecologie is een vak met vele kanten en ingangen en juist deze rijkdom moet getoond worden. Het kan daarbij natuurlijk voorkomen dat verschillende auteurs inzichten geven, die niet met elkaar in overeenstemming zijn, maar dat kan de student juist tot eigen onderzoek prikkelen. Mijns inziens is het belangrijkste argument dat op deze wijze artikelen ontstaan zijn, die met overtuiging en kennis van zaken zijn geschreven, een duidelijk merkbaar feit. Want de verschillende hoofdstukken zijn eigenlijk allemaal met vaart en helderheid geschreven en ze bevatten veel nuttige informatie. Het

dwingt vaak tot verder lezen en al lezend krijg je de indruk gaandeweg tot een afronding van de betreffende onderwerpen te komen. Wanneer de redactie dan ook schrijft dat het boek geslaagd is als de studenten sommig onderzoek kunnen zien doodlopen als in een moeras, dan lijkt me dat in dit geval een merkwaardig criterium.

Het aantal en de verscheidenheid van onderwerpen maakt het onmogelijk om elk ervan afzonderlijk te bespreken, hoewel het maken van een keuze de beperking van de subjectieve waardering heeft. Voor twee wil ik hier toch een uitzondering maken, het hoofdstuk over de koolmees en dat over visserijbiologie. Het eerste doordat het een plezierig en elegant verhaal is over verschillende aspecten van de natuurlijke historie van slechts een enkele soort, over z'n habitat, voedsel, reproductie, sterfte, territoriaal gedrag, interacties met andere soorten en zelfs z'n populatiegenetica. Waarom overigens dit hoofdstuk niet samen met of door van Balen werd geschreven, zal bij velen verwondering wekken. Natuurlijk kunnen 18 bladzijden tekst inclusief 15 figuren alles wat er inmiddels bekend is van deze soort moeilijk in detail weergeven. Maar door met name op de demografie van een enkele soort te concentreren, krijg je toch een goed beeld van werkzame factoren en van de moeilijkheden van het onderzoek daarnaar. Hetzelfde, zij het indringender, geldt voor het populatie dynamische onderzoek naar de haring en de kabeljauw, het enige hoofdstuk waarin de ruimtelijke dynamika van de populaties uitgebreid aan de orde komt. Helaas geldt dit nog altijd dynamika op korte termijn, hoewel er toch door samenvattend werk van Cushing (1982) ook een en ander bekend is geworden over wijzigingen van en binnen het gehele verspreidingsgebied van deze soorten gedurende de historie en in de huidige eeuw. Wat het stuk moeilijker maakt dan de andere, maar daarmee ook des te interessanter, komt doordat bepaalde processen door modellen worden gepresenteerd. Het geeft een verfrissende benadering van populatie dynamische problemen, waarbij een kritische opstelling gehandhaafd wordt. Dit doet met name prettig aan waar het de multispecies-benadering betreft.

Naar mijn smaak worden in dit laatste stuk verschillende oecologische benaderingen het beste geïntegreerd, iets wat in de opzet van het boek als geheel ontbreekt en er de zwakte van uitmaakt. Ik geloof niet dat een in stille bewondering neerzitten bij de veelvormigheid van oecologische benaderingen ons veel verder helpt dan dat het toch al grote aantal anekdoten op dit gebied vermeerderd wordt. Het lijkt me dan ook allerminst toevallig dat er naast een scherpe kritiek vanuit de praktijk op de opbrengst van de oecologie (zie bijv.

Moriarty, 1983) het best geïntegreerde verhaal ook hier juist uit de praktische hoek komt. Mijns inziens had de redactie de studenten dan ook een grotere dienst bewezen een poging tot integratie van de diverse hoofdstukken te wagen dan een verzameling los van elkaar staande verhalen aan te bieden, hoe goed die elk voor zich ook mogen zijn. Had bijvoorbeeld de redenering over modellen niet eens toegepast kunnen worden in een aantal verschillende hoofdstukken in plaats van een geïsoleerd, vrijblijvend hoofdstuk te vormen? Hetzelfde geldt voor de keuze en behandeling van milieukomponenten. Wat ook is de implicatie van de opmerking

over de visserij-biologische multispecies modellen voor terreestisch oecosysteemonderzoek? Enzovoort. Laten we hopen dat dit gemis aan eenheid inderdaad de belangstelling zal prikkelen en dat de aandacht niet door te wegegebrachte verwarring zal verslappen. Want dit is het grote risico dat dit op zich goede onderzoeksoverzicht in zich draagt.

Cushing, D. H., 1982. *Climate and fisheries*. London, XIV + 373p.

Moriarty, F., 1983. *Ecotoxicology*. London, VI + 233p.

R. Hengeveld

R. W. Brown, M. J. Lawrence & J. Pope. *Sporen in de natuur*. (Animals of Britain and Europe) vert. en bew. door C. E. Roberts. Thieme, Zutphen. 1985.

Het valt niet mee thuis te raken in de nieuwe door Thieme uitgegeven diersporen-gids. Het boekje 'Sporen in de Natuur' is een vertaling van het oorspronkelijke in 1984 uitgekomen *Animals of Britain and Europe*.

Op het eerste gezicht een aardig boekwerk. Ruim 300 bladzijden met kleine, soms zeer kleine lettertjes geven veel informatie over Europese zoogdieren en hun prenten en sporen, aan prenten en sporen van vogels, amfibieën, reptielen. Voorts wordt er aandacht gegeven aan voedselresten, uitwerpselen en bouwactiviteiten. Een groot aantal schedels wordt afgebeeld met een determinatietabel. Het boekje is rijk geïllustreerd met kleurenfoto's, tekeningen en van de sporen en prenten veel plaatjes met allerlei hulpkleuren. Een nadere beschouwing deed een forse aanval op deze positieve eerste indruk. Het verschil tussen de Nederlandse en de Engelse titel geeft al aan dat het een tussenvorm betreft tussen een diersporen-gids en een diersporen-gids. En als u bedenkt dat het over Europese dieren gaat moet er dus een beperkte informatie geboden worden. De keus van deze informatie en de grote verschillen in detaillering maken op mij een onevenwichtige indruk. De indruk ontstaat hierbij dat de auteurs verstrikt zijn geraakt in hun streven naar volledigheid en dat ze daarbij het over-

zicht over het geheel verloren hebben. Dit leidt tot bijvoorbeeld de behandeling van de roodhalswallabie als Europese diersoort en tot volledig irrelevante informatie als: 'Prent en spoor als van andere leden van het geslacht, maar een beetje kleiner (grootte niet kenmerkend)'.

Detailkritiek geven op de inhoud is een haast onbegonnen zaak. Het stukje over de zeekust is zo beknopt dat het beter weg zou kunnen, verspreidingen kloppen niet altijd (onze moeflons zouden inheems zijn, in Scandinavië daarentegen geïmporteerd), eigenschappen als groot en klein bij determinatietabellen zonder maten. Het zijn enige van de tientallen streepjes in mijn exemplaar.

De uitvoering maakt een verwarde indruk. De hulpkleuren zijn niet altijd functioneel en soms inconsequent gebruikt. In de verklarende woordenlijst wordt wel 'faccies' behandeld maar niet (en ook niet elders) totipalmaat en alisfenoidkanaal, begrippen die nodig zijn bij de determinatiesleutels. Een tekstverwerker zou goed van pas komen om de vele inconsequenties in de spelling te corrigeren.

Ondanks deze kritiek blijft het een boek met wel vaak oorspronkelijke informatie.

M. den Boer

I. van Vuure. *Zoogdieren, bossen en wederzijdse invloeden*. Pudoc, 1985. f 30,—. Wageningen.

Als literatuuroverzicht nr. 43 heeft Pudoc een boekje uitgegeven over zoogdieren in bossen. Hierin wordt een overzicht gegeven van de levenswijze, het voedsel en de biotoopkeuze van de Nederlandse zoogdieren. Hiertoe wordt het bos in een aantal ontwikkelingsfasen onderscheiden en de invloed van de diverse soorten op de bosontwikkeling beschreven. In enige algemene paragrafen wordt ingegaan op verschijnselen als zaadpredatie, zaadverbreiding en predator-prooi relaties.

Het boek geeft een goede aanzet om de zoölogische aspecten van het bos aandacht te geven bij een geïntegreerd beeld van de bosle-

vensgemeenschap. Te veel zijn de beschouwingen tot nu toe beperkt gebleven tot enkele deelaspecten, voornamelijk met betrekking tot schade of nut. De invloed van zoogdieren is ook niet zo opzienbarend. De auteur komt tot de conclusie dat het opengooien van het bos alleen mogelijk is door toedoen van bevers, mensen en natuurlijke 'katastrofen' als storm en brand.

Het boek is uitstekend verzorgd en vlot geschreven. Een samenvatting met conclusies aan het eind van elk hoofdstuk verhoogt de leesbaarheid nog.

Natuurlijk geeft de inhoud hier en daar reden tot commentaar. De behandeling van de soorten is beperkt tot die 'waarvan aangenomen mag worden dat ze van nature, dus zonder tussenkomst van de mens, inheems (zouden kunnen) zijn'. Het doet in dit verband wat vreemd aan dat de Steenmarter expliciet wordt uitgesloten terwijl vervolgens wel Brui-

ne beer, Bever, Bostarpan, Oeros en Wisent behandeld worden. Bij de literatuurverwijzingen over de Bever zou ik liever oorspronkelijker literatuur gezien hebben dan alleen verwijzingen naar *De Levende Natuur* en *Natuur en Landschap*.

Een aardig voorbeeld van tegenstrijdigheid door een te sterke vereenvoudiging geeft de auteur zelf. In de paragraaf over predator-prooi relaties maakt hij aan de hand van enkele voorbeelden duidelijk dat niet de predator het aantal prooidieren bepaalt, maar juist andersom. Bij de onderzoeksaanbevelingen stelt hij 'bij het ontbreken van predatoren... zullen grotere zoogdieren door de mens gereguleerd dienen te worden'.

Over het geheel genomen is deze publicatie zeker de moeite waard.

Aanbevolen.

M. den Boer

Vragen en mededelingen

Tentoonstelling 'Biesbosch in kaart'

De geschiedenis van de Biesbosch aan de hand van oude kaarten. 29 mrt. t/m 1 juni, Biesbosch Bezoekerscentrum Merwedelanden, Baanhoekweg 53, Dordrecht.

'Muskusratten'

Leven en verspreiding van muskusratten, tentoonstelling in samenwerking met het Rijksmuseum voor Natuurlijke Historie te Leiden. t/m 13 april. Biesbosch Bezoekerscentrum, Dorpstraat 14, Drimmelen.

Fries Natuurhistorisch Museum

Het Fries Natuurhistorisch Museum gaat verhuizen naar het gebouw van het voormalig 'Nieuw Stadsweeshuis' en zal daarom van 15 mrt. tot begin 1987 gesloten zijn.

Studiedag Zeedorpenlandschap

Cultuurhistorie, vegetatie, vogels, toekomstige inrichting en beheer van het landschap rond de zeedorpen van Noord-Holland. Studiedag, 5 april a.s., Alkmaar. Opgave door storting f 8,50 (incl. themanummer 'Duin') op giro nr. 269978, Rabo-bank, Heiloo, rek. nr. 120594552 t.n.v. WG Duin en Kust.

Educatieve vaartochten

Op verscheidene zondagen worden educatieve vaartochten gehouden door de Biesbosch vanuit Lage Zwaluwe en Drimmelen. Inl. en opgave Biesbosch Bezoekerscentrum Drimmelen, tel. 01626-2991.

Studiedag Kleine Landschapselementen

Het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN) organiseert op 9 april a.s. een studiedag gewijd aan de ecologische betekenis van kleine landschapselementen in het Nederlandse cultuurlandschap. Plaats: Internationaal Agrarisch Centrum (IAC), Wageningen. Kosten: f 50,—. Incl. cons., lunch en verslag. Opgave: postgiro nr. 949402, RIN, Arnhem. Inl. mw. T. G. Coenen, RIN, Leersum, 03434-52941.

Folder De Levende Natuur

Ten behoeve van de werving van abonnees is een informatiefolder over ons tijdschrift beschikbaar. Ieder die hier nuttig gebruik van wil maken, bijvoorbeeld tijdens bijeenkomsten en excursies of bij collega's en natuurliefhebbers, kan het gewenste aantal exemplaren aanvragen bij Administratie De Levende Natuur, Noordereinde 60, 1243 JJ 's-Graveland.

In een van de volgende nummers

- * Faunazorg en ruimtelijke ordening
- * Overgangszones rondom de Groote Peel
- * Eilandtheorie, kritische kanttekeningen
- * Hydrobiologische districten in Nederland
- * Voedsel voor de Lepelaars van het Zwanenwater
- * Hoogveen, een verdwijnend landschapstype

Jan van de Kam

Inhoudsopgave

Voedselbeperking voor de Lepelaar van het Zwanenwater.

Food limitation for the Spoonbill (*Platalea leucorodia*) of The Zwanenwater.

J. H. Kemper 66

Overgangszones rondom De Groote Peel:

landschapsoecologische aspecten. Landscape-ecological aspects of transitional zones surrounding the Groote Peel. Werkgroep Behoud de Peel. 72

Musisch I Ida Gerhardt 78

Hydrobiologische districten in Nederland.

Hydrobiological districts in The Netherlands. A. W. M. Mol 79

Faunazorg en ruimtelijke ordening. Faunaprotection and physical planning. Wilh. J. J. Colaris 87

Roofvliegen als toetssoorten in heidevelden. M. van Veen 93

Boekbesprekingen 94

Mededelingen 96